

Monetarna politika Republike Hrvatske i pritisci euroizacije

Šarić, Marin

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Economics in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Ekonomski fakultet u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:145:051471>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-10**

Repository / Repozitorij:

[EFOS REPOSITORY - Repository of the Faculty of Economics in Osijek](#)

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Ekonomski fakultet u Osijeku
Preddiplomski sveučilišni studij, Poduzetništvo

Marin Šarić

Monetarna politika Republike Hrvatske i pritisci euroizacije
Završni rad

Kolegij: Gospodarstvo Hrvatske

JMBAG: 0010222807

Email: sarićmarin112@gmail.com

Mentorica: izv.prof.dr.sc. Nataša Drvenkar

Komentorica: Ivana Unukić, mag.oec.

Osijek, 2020.

University Josip Juraj Strossmayer of Osijek

Faculty of Economics in Osijek

Undergraduate study, Entrepreneurship

Marin Šarić

Monetary policy of the Republic of Croatia and the pressures of euroization

Final paper

Osijek, 2020.

IZJAVA

O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI, PRAVU PRIJENOSA INTELKTUALNOG VLASNIŠTVA, SUGLASNOSTI ZA OBJAVU U INSTITUCIJSKIM REPOZITORIJIMA I ISTOVJETNOSTI DIGITALNE I TISKANE VERZIJE RADA

1. Kojom izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je ZAVRŠNI
(navesti vrstu rada: završni / diplomski / specijalistički / doktorski) rad isključivo rezultat osobnoga rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu. Potvrđujem poštivanje nepovredivosti autorstva te točno citiranje radova drugih autora i referiranje na njih.
2. Kojom izjavljujem da je Ekonomski fakultet u Osijeku, bez naknade u vremenski i teritorijalno neograničenom opsegu, nositelj svih prava intelektualnoga vlasništva u odnosu na navedeni rad pod licencom *Creative Commons Imenovanje – Nekomercijalno – Dijeli pod istim uvjetima 3.0 Hrvatska*.
3. Kojom izjavljujem da sam suglasan/suglasna da se trajno pohrani i objavi moj rad u institucijskom digitalnom repozitoriju Ekonomskoga fakulteta u Osijeku, repozitoriju Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku te javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15).
4. izjavljujem da sam autor/autorica predanog rada i da je sadržaj predane elektroničke datoteke u potpunosti istovjetan sa dovršenom tiskanom verzijom rada predanom u svrhu obrane istog.

Ime i prezime studenta/studentice: MARIN ŠARIĆ

JMBAG: 0010222807

OIB: 41130934017

e-mail za kontakt: saricmarin12@gmail.com

Naziv studija: PREDDIPLOMSKI SVEUČILIŠNI STUDIJ PODUZETNIŠTVO

Naslov rada: MONETARNA POLITIKA REPUBLIKE HRVATSKE I PRITISCI EUROIZACIJE

Mentor/mentorica diplomskog rada: IZV. PROF. DR. SC. NATAŠA DRVENKAR

U Osijeku, 10.03.2020. godine

Potpis

Šarić

SAŽETAK

U ovom završnom radu osnovna je tematika vezana uz uvođenje eura kao nacionalne valute u sustav Republike Hrvatske. Kroz rad će se obraditi problematika sa zemljama koje su uvele i one koje su tek sada u procesu uvođenja. Republika Hrvatska je članica Europske unije već sedam godina no još nije uvela euro za svoju valutu, no čini sve napore kako bi ispunila uvjete i uvela ga u što skorijem vremenu, odnosno nije u stanju još uvesti euro dok ne ispuni sve kriterije iz Maastrichta. Uvođenjem eura mnogi stručnjaci smatraju da će doći do olakšane trgovinske razmjene, smanjenja naknada u razmjeni kao i u platnom sustavu. Veliki problem predstavlja hrvatsko gospodarstvo koje je slabo te još nije u stanju prihvatiti određene promjene i uvjete koje zahtijeva uvođenje eura. Monetarna politika prvenstveno bi trebala biti tzv. „neintervencionistička“, ali država tom politikom rješava problem financiranja svojih izdataka i deficita, što će sigurno imati posljedice po državu. Kad je gospodarstvo u punoj zaposlenosti, potrebno je voditi restriktivnu monetarnu politiku kako bi se spriječio rast cijena. Iz tog se razloga preporučuje monetarna politika kada je gospodarstvo u povoljnom položaju, tj. u stanju blagostanja. S druge strane, kada je gospodarstvo u recesiji, preporučuje se fiskalna politika, jer ekspanzivna fiskalna politika utječe na rast potrošnje i potražnje, što je jedan od uvjeta za izlazak gospodarstva iz recesije. Na tu upotrebu utječe i izjava da monetarna politika dugoročno ima veće učinke, odnosno njezini se učinci sporije šire, pa se koristi u razdoblju prosperiteta u kojem gospodarstvo želi biti što dulje. Kroz rad će se definirati važnost zajedničke monetarne politike Europske unije, ali isto tako će se analizirati koristi od uvođenja eura kao valute u određenim zemljama.

Ključne riječi: Valuta, euro, gospodarstvo, monetarna politika

ABSTRACT

In this paper, the main topic is related to the introduction of the euro as a national currency in the system of the Republic of Croatia. The paper will address issues with countries that have introduced and those that are only now in the process of introduction. The Republic of Croatia has been a member of the European Union for seven years but has not yet adopted the euro as its currency, but is making every effort to meet the conditions and introduce it as soon as possible, ie is not yet able to adopt the euro until it meets all Maastricht criteria. With the introduction of the euro, many experts believe that there will be easier trade, reduced fees in trade as well as in the payment system. A major problem is the Croatian economy, which is weak and unable to accept certain changes and conditions required by the introduction of the euro. Monetary policy should primarily be non-interventionist, but the state solves the problem of financing its expenditures and deficits with this policy, which will certainly have consequences for the state. When the economy is in full employment, it is necessary to pursue a restrictive monetary policy to prevent price increases. For this reason, monetary policy is recommended when the economy is in a favorable position, ie in a state of prosperity. On the other hand, when the economy is in recession, fiscal policy is recommended, because expansive fiscal policy affects the growth of consumption and demand, which is one of the conditions for the economy to emerge from recession. This use is also influenced by the statement that monetary policy has greater effects in the long run, ie its effects spread more slowly, so it is used in a period of prosperity in which the economy wants to be as long as possible. The paper will define the importance of the common monetary policy of the European Union, but will also analyze the benefits of the introduction of the euro as a currency in certain countries.

Keywords: Currency, euro, economy, monetary policy

Sadržaj

1. UVOD	1
2. POJMOVNO ODREĐENJE MONETARNE UNIJE.....	3
2.1. Definiranje monetarne unije	3
2.2. Valutno područje	5
2.3. Politika monetarne unije	7
2.4. Instrumenti monetarne politike.....	12
3. MONETARNA POLITIKA REPUBLIKE HRVATSKE	14
3.1. Okviri monetarne politike u RH	14
3.2. Instrumenti monetarne politike u RH	15
3.3. Operacije na otvorenom tržištu.....	16
3.4. Obvezna pričuva	17
3.5. Ulaganje u međunarodne pričuve	17
3.6. Monetarna kretanja u RH	18
3.7. Utjecaj monetarne politike EU	18
4. ANALIZA UVOĐENJA EURA U REPUBLIKU HRVATSKU	20
4.1. Analiza koristi od uvođenja eura u RH	22
4.2. Analiza troškova od uvođenja eura u Republiku Hrvatsku	25
4.3. Usporedba zemalja koje su uvele i koje nisu uvele euro	28
5. ZAKLJUČAK	32
LITERATURA.....	34

1. UVOD

Predmet završnog rada jest uvođenje eura za valutu Republike Hrvatske. Europska unija nastala je kao unija europskih država kako bi se što bolje integrirali ekonomski čimbenici, odnosno kako bi se stvorilo tržište bez poteškoća za robnu i drugu razmjenu.

Euro kao valuta nije uveden u svim zemljama članicama, već samo u nekim od njih. Da bi država uvela euro, ona mora zadovoljiti kriterije i postavljene zadatke iz Maastrichta. Kriteriji iz Maastrichta očituju se kroz sljedeće: stabilnost cijena, tečajni kriterij, kamatni i fiskalni kriterij. Svaka država koja želi uvesti euro mora detaljno ispuniti navedene kriterije. U radu će se istražiti monetarna unija i politika koja je na snazi u Europskoj uniji. Nadalje, obrazložit će se određeni pojmovi kao i problem uvođenja valute euro i dat će se odgovori kakve bi to moglo imati posljedice za hrvatsko gospodarstvo, odnosno jesu li pozitivne ili negativne.

1.1. Predmet i cilj istraživanja

Predmet i cilj istraživanja je dati zaključna razmatranja vezana za moguće uvođenje eura u Republiku Hrvatsku. Razradit će se problematika sa zemljama koje su uvele i one koje su tek sada u procesu uvođenja. Republika Hrvatska je članica Europske unije već sedam godina no još nije spremna na uvođenje eura, odnosno nije u stanju još uvesti euro dok ne ispuni sve kriterije iz Maastrichta. Problematika koja se nalazi u RH jest gospodarska neravnoteža, slab izvozni sektor, visoka nezaposlenost, ne konkurentnost i drugi. U radu će se definirati važnost zajedničke monetarne politike, ali isto tako će se analizirati koristi od uvođenja eura kao valute u određenim zemljama.

Također, problematika Europske unije nije isključivo vezana uz euro, već i uz mnoge probleme koji su još na snazi u pojedinim članicama, pa je svojevrsan paradoks (ili bi se tako moglo reći) kako je Europska unija integrirana unija, a opet se među nekim članicama provodi trgovinsko oporezivanje, svojevrsni prikriveni načini otežavanja trgovanja i konkurencije i slično. Nadalje, neprovođenje zajedničke politike u mnogim situacijama, improvizacija u rješavanju gorućih problema i vidne ekonomske razlike među zemljama su glavni problemi Europske unije te u svojoj ideji ona još nije zaživjela.

1.2. Metode istraživanja

Prilikom izrade završnog rada i razradi predmeta istraživanja korištena je dostupna literatura kao i drugi relevantni izvori. Za proces istraživanja korištene su sljedeće metode:

- Metoda deskripcije – koja je korištena kako bi se pokušalo što sustavnije objasniti pojam, uloga i značaj monetarne politike i izazovi oko uvođenja eura u zemlje članice Europske unije, prvenstveno Republiku Hrvatsku koja ima već značajne gospodarske izazove;
- Metoda analize – koristila se prilikom analiziranja izazova (prednosti i nedostataka) uvođenja eura, kao i analiziranja ključnih gospodarskih momenata bitnih za područje istraživanja;
- Metoda komparacije – kojom se pokušala napraviti usporedba zemalja članica Europske unije i njihovih iskustava po pitanju uvođenja eura i pokušaja primjene dostupnih znanja na slučaj Republike Hrvatske;
- Metoda kompilacije – koristila se kako bi se prikupili i analizirali dostupni izvori podataka i primijenila se znanja i iskustva u ovom završnom radu, te
- Metoda sinteze – metoda kojom se pokušalo povezati pojedine dijelove istraživanja u jednu logičnu cjelinu s ciljem sistematičnog prikaza teme o važnosti uvođenja eura za hrvatsko gospodarstvo.

1.3. Struktura i sadržaj rada

Predmetom istraživanja analizirala se problematika uvođenja eura u zemljama članicama Europske unije. U ovom radu definirat će se problematika uvođenja eura za valutu u zemljama članicama Europske unije. U uvodnom se dijelu definiraju predmet i cilj istraživanja, a potom se objašnjavaju ključne premise monetarne unije kao svojevrsne „nedostižne želje“ zemalja (ili samo institucija) Europske unije. Nakon toga slijedi pojmovno određenje same monetarne unije i njezinih preduvjeta, ciljeva, instrumenata te ključnih politika. predmet i cilj ovog istraživanja koje ćemo provesti. U drugom poglavlju definiramo monetarnu uniju, odnosno istražujemo njihovu politiku vezanu za države članice.

U trećem poglavlju analizira se gospodarstvo Republike Hrvatske i pokušava se odgovoriti na pitanje spremnosti institucija i gospodarstva u cjelini za tako opsežan proces uvođenja eura umjesto nacionalne valute. analizirat će se stanje u Republici Hrvatskoj, odnosno istražiti će se koji su to problemi koji muče hrvatsko gospodarstvo i zašto ono nije spremno uvesti euro za

valutu sada nego tek za nekoliko godina. U četvrtom dijelu analizirat će se učinci i pojave uvođenja eura kao valute. U zaključnom dijelu dat će se osvrt i zaključna razmatranja vezana uz ovaj rad.

2. POJMOVNO ODREĐENJE MONETARNE UNIJE

U ovom dijelu rada definirat će se monetarna unija te njezini čimbenici kao i mehanizmi pomoću kojih funkcionira. Nadalje, definirano je valutno područje, kao i politika te instrumenti same monetarne unije.

2.1. Definiranje monetarne unije

Monetarna unija predstavlja područje koje je definirano iz više država članica koje koriste istu (zajedničku) valutu za plaćanje i trgovanje. Središnja banka može osigurati ostvarivanje svojih funkcija pomoću instrumenata monetarne i kreditne regulacije, koji uključuju: diskontnu stopu, obveznu pričuvu, određivanje minimalne rezerve likvidnosti, kupnju i prodaju vrijednosnih papira, sudjelovanje u deviznim transakcijama, ograničenja plasmana i ostale funkcije.

Monetarna politika osigurava optimalan odnos između količine novca u optjecaju i kvantitativnog karaktera društvenog proizvoda unutar nacionalne ekonomije. Svodi se na aktivnosti središnje banke povezane s izdavanjem i povlačenjem novca iz optjecaja kako bi se osigurala odgovarajuća količina novca u nacionalnom gospodarstvu. Također ćemo se upoznati s mjerama i instrumentima koji reguliraju razinu, strukturu i dinamiku novčane mase u monetarnoj sferi društvene reprodukcije, kao i cirkulaciju novca u prometnim reprodukcijским kanalima. Pri tome, „monetarna unija predstavlja područje u kojem ne postoje nikakva ograničenja plaćanja, a tečajevi valuta članica su trajno fiksni. Poseban slučaj monetarne unije je valutna unija u kojoj zemlje članice svoje različite nacionalne valute zamjenjuju jednom zajedničkom za sve članice. Sinonimi za valutnu uniju su „potpuna monetarna unija“ i „zajedničko valutno područje“. Ako se promatra s aspekta „jedna zemlja – jedna valuta“, onda se svaka zemlja može smatrati valutnim područjem (Ekonomist, 2001.:12). Kao što je definirano u prethodnoj definiciji, monetarna unija predstavlja savez određenog broja država koji su prihvatili istu zajedničku valutu radi lakšeg funkcioniranja. Nadalje, „monetarna se unija sastoji od dviju vrlo važnih komponenata: prvu bi se komponentu mogli zvati unijom deviznih tečajeva, tj. trajno fiksno vezivanje tečajeva zemalja

članica, a drugu komponentu konvertibilnost. Ona predstavlja trajnu odsutnost svih kontrola konverzije za tekuće ili kapitalne transakcije unutar područja unije“ (Bilas, 2005.:3).

Monetarna politika skup je pravila, propisa, mjera i instrumenata koji reguliraju razinu, strukturu i dinamiku novčane mase u monetarnoj sferi društvene reprodukcije, kao i cirkulaciju novca u prometnim reprodukcijским kanalima. Monetarna politika primijenjeno je znanstveno područje koje se sastoji od izdavačke, kreditne i devizne politike, a usko je povezana s fiskalnom politikom unutar financijske i makroekonomske politike. Dio je to opće ekonomske politike koja se sastoji od niza mjera koje utječu na tijek gospodarskog života stvaranjem, poništavanjem, distribucijom i preraspodjelom kupovne moći novca i kredita u nacionalnom gospodarstvu. Monetarnu politiku utvrđuje i provodi središnja banka. Glavni je cilj monetarne politike osigurati potrebnu količinu novca za obnavljanje resursa u proizvodnji i za kontinuitet reprodukcije. Kreditna politika dio je ekonomske politike koji određuje način stvaranja fondova u kojem prevladava kreditni odnos i način usmjeravanja sredstava u kojem prevladava kreditni odnos te način usmjeravanja sredstava prema potrebama pojedinih grana subjekata u procesu reprodukcije (više u: Rohatinski, 2005.:8).

Kreditna politika također služi kao sredstvo za postizanje objektivne funkcije monetarne politike, jer pozajmljivanje stvara novac i preraspodjeljuje kupovnu moć. Kreditna politika može značajno doprinijeti mobilizaciji neiskorištenih čimbenika proizvodnje, kao i utjecati na opseg i regionalnu orijentaciju izvoza i uvoza i, donekle, pridonijeti smanjenju potrošnje u određenim područjima: općoj potrošnji, osobnoj potrošnji i ulaganjima. Budući da su monetarna i kreditna politika međusobno povezane i međusobno se uvjetuju, u praksi najčešće koristimo izraz monetarna i kreditna politika. Valutna teorija predstavlja određenu problematiku svake države ili zajednica država, ona ovisi o izboru deviznog režima, a on može biti sa fiksnim ili promjenjivim tečajem. Kako Bilas (2005.:3) ističe, „valutna teorija se može razmatrati kao problem izbora deviznog režima. Problematika se definira kroz izbor režima s fiksnim ili fluktuirajućim tečajem. Naravno, odabir ovisi o svakome zasebno, odnosno izbor će pasti na onaj koji može odgovoriti na promjene i kretanja nastala na tržištu.. Područje zajedničke valute je zapravo područje u kojem se poštuje režim određenog fiksnog tečaja, kojeg kontrolira i nadzire središnja banka kao glavni upravitelj te monetarne vlasti“ (Bilas, 2005.:3).

Naravno, kako je u ovom radu tema uvođenja eura, mora se kazati kako sve zemlje koje žele ući u Europsku uniju moraju prilagoditi svoje tečajne režime europskim kako bi sutra ušli u istu uniju

bez turbulencija. Također, neki stručnjaci navode kako su se promjenjivi tečajevi lakše nosili s nekim neravnotežama na globalnom tržištu. Svaki devizni režim je sam za sebe i iz toga se može zaključiti kako ne možemo tvrditi kako npr. određeni sustav može funkcionirati u jednoj državi, budući da svaka država ima svoje potrebe te se ne može pristupati površno (više u: Šimović i suradnici, 2014.:14). Nadalje, svaka se zemlja može odlučiti za određeni devizni režim ako on prati samo državno uređenje kao i makroekonomske uvjete, kao i prihvaćanje troškova od odabranog deviznog režima. Izbor deviznog režima je jako osjetljiv jer se mora paziti na stabilnost deviznog režima, ukoliko postoji nestabilnost, ona može dovesti do ugroze ekonomskih tijekova. Mnogi stručnjaci se slažu da se stabilnost određenog deviznog režima postiže primjenom fiksnog tečaja.

Razvijene zemlje koje imaju jake ekonomske veze između sebe, trgovinsku razmjenu te su integrirane međusobno imaju velike koristi od uvođenja zajedničke valute radi lakšeg trgovanja i zarade. Osim toga, Bilas (2005.:2) naglašava kako „određene države ili regije se mogu više okoristiti ujedinjenjem u monetarnu uniju ako: postoji visok stupanj međusobne trgovine,

1. postoji visok stupanj pokretljivosti radne snage između njih,
2. su ekonomski udari s kojima se suočavaju jako povezani,
3. postoji fiskalni sustav za prijenos sredstava u regije koje su pretrpjele udar“ (Bilas, 2005.:2).

Isti autor naglašava „da bi se nezaposlenost u svjetskoj ekonomiji mogla izbjeći kada bi se centralne banke dogovorile da teret međunarodne prilagodbe padne na suficitarne zemlje koje bi inflacionirale dok nestane nezaposlenost u deficitarnim zemljama“ (Bilas, 2005.:2). Smatra se da je zajedničko valutno područje poželjno za veću pokretnost radne snage kao i ekonomskih tijekova u razmjeni dobara i usluga (kao što je to u EU). Nadalje, često se događaju turbulencije unutar određenog valutnog područja pa to može projicirati negativne posljedice. Iz tog se razloga mobilnost može odraziti negativno, ekonomski i socijalno. Kao što se zna, posljednje dvije godine Europa je imala problema s nedostatkom radnika, ali ubrzo je došlo do velikih migrantskih valova koji su u jednom trenutku poljuljali određene države u svom funkcioniranju.

2.2. Valutno područje

Kada bi se kreirala potpuna valutna unija, došlo bi do toga da sve države koje su uključene u nju imaju zajedničke rezerve i središnju banku. Takav sustav bi imao smisao uvođenja jedne valute za cijelo to područje, dok kod Europske unije to nije slučaj. Stvaranjem jake europske zajednice, odnosno monetarne politike za cilj je imalo smanjenje utjecaja dolara i ovisnosti o njemu u određenim trenucima pa se može zaključiti kako je Europska unija monetarno stabilna ako se pogledaju promjene nastale na tečajevima posljednjih godina u odnosu na druge. Naravno, kao što je već naglašeno i u prijašnjem dijelu rada, odabir ovisi o svakome za sebe, odnosno izbor će pasti na onaj koji može odgovoriti na promjene i kretanja nastala na tržištu. „Područje zajedničke valute predstavlja dakle svojevrsan režim fiksnog deviznog tečaja s postojanjem zajedničke centralne banke kao vrhovne monetarne vlasti. Preporuke o izboru deviznog režima su različite. Na osnovu istih čimbenika jedni ekonomisti preporučuju režim fiksnog deviznog tečaja, dok drugi preporučuju režim fleksibilnog“ (Bilas, 2005.:5). Kao što je definirano, određena država se može odlučiti za neki devizni račun, ali ako je on usklađen sa uređenjem same države te ako su ispunjeni svi uvjeti i preduvjeti ekonomskih kretanja kako država ne bi došla u probleme.

Bilas (2005.) u svome radu navodi više primjera iz stvarnog života i neka hipotetska stanja i na temelju njih nastoji doći do odgovora na pitanja vezana uz optimalna valutna područja. Tako navodi primjer više zemalja s vlastitim nacionalnim valutama gdje zaposlenost u deficitarnim zemljama, odnosno zemljama sa deficitom u bilanci plaćanja, ovisi o spremnosti suficitnih zemalja, odnosno zemalja sa suficitom u bilanci plaćanja, da inflacioniraju, dok na području u kojem je više zemalja prihvatilo jedinstvenu valutu, inflacija ovisi o volji centralne banke da se dozvoli nezaposlenost u deficitarnim regijama. Naravno mora se definirati i problematika da ako česte turbulencije unutar valutnog područja normalno da će doći do neželjenih posljedica. Pa se mobilnost može odraziti negativno, ekonomski i socijalno. Kao što svi znamo, posljednje dvije godine Europa je imala problema sa nedostatkom radnika, ali ubrzo je došlo do velikih migrantskih valova koji su u jednom trenutku poljuljali određene države u svom funkcioniranju. „Kenen je prvi upozorio na činjenicu da optimalno valutno područje nije regija u zemljopisnom ili političkom smislu već je to umjetna “regija” – input-output model u kojem su po pretpostavci faktori mobilni. Ističe kako mnoge pogrešne preporuke o načinu vođenja monetarne politike u malim i otvorenim zemljama proizlaze iz činjenice da mnogi Mundellovu regiju shvaćaju kao politički ili zemljopisni pojam ističe Šimović (2011.:3). Integracija europske zajedničke monetarne politike je od velike važnosti, naravno ona se mora potpuno i kvalitetno primjenjivati i nije nikome u interesu da se neke stvari požuruju jer može doći do negativnih i nesagledivih posljedica u funkcioniranju pojedinih članica u Uniji.

2.3. Politika monetarne unije

Europska Unija kao glavni zadatak rasta i razvoja svoje zajednice stavila na monetarnoj uniji, odnosno integraciji svih zemalja članica. Prilikom kreiranja takve monetarne unije i stvaranja zajedničke financijske politike došlo je do promjena unutar svake države članice, odnosno primjena i prilagodba novih smjernica u funkcioniranju. Konstantne promjene i direktive kojima se želi postići jače tržište u globalnom smislu. „Moguće je izdvojiti sljedeće prednosti europske monetarne unije, koje su iskusile neke od zemalja članica:

- Prilikom putovanja izvan zemlje (u drugu državu) nije potrebno mijenjati vlastiti novac,
- Nema troška mijenjanja novce te gubitka određene provizije,
- Potiče se daljnja integracija područja,
- Transparentnost je veća,
- Povećanje makroekonomskih tijekova i stabilnosti“ (Šimović, 2011.:8).

Drugo načelo nalaže da središnja banka mora biti neovisna. Od svog osnutka ECB je usvojila jasnu monetarnu politiku koja je bila efektivna kako u turbulentnim razdobljima tako i tijekom ekonomske stabilnosti. Europska centralna banka (skraćenica ECB) je u sklopu svog primarnog cilja, održavanja stabilnosti cijena, definirala kako inflacija koja prelazi 2% nije pogodna za stvaranje cjenovne stabilnosti. Isti problem stvaraju i pretjerano niska inflacija, a naročito deflacija. Prijašnja iskustva su pokazala kako je razumijevanje monetarnih analiza ponekad izazov (više u: Faulend i Šošić, 2010.:11).

Ekonomska politika teži postizanju velikog broja ciljeva. U svom će radu moći postići neke ciljeve svim mjerama i adekvatnim radnjama, a neke neće. Neki se ciljevi mogu donekle postići. Stoga je prilikom definiranja ciljeva, ne samo u ekonomskoj teoriji, već i u drugim teorijama, a posebno je vrlo važno utvrditi u teoriji poduzeća, potrebno odrediti prioritetne ciljeve, odnosno glavne ciljeve koje treba postići.

Glavni ciljevi svake politike su smanjenje uloge javnog sektora i proširenje uloge tržišnih mehanizama u organizaciji gospodarskog života zemlje. Međutim, u mnogim je zemljama, osim što su odabrali i usmjerili takvu monetarnu strategiju, na kraju postojala prisila na korištenje pretjerane monetarne ekspanzije. Naime, da bi financirala svoju potrošnju, odnosno da bi pokrila svoj javni dug, država je posuđivala sredstva kod središnje banke (Žigman i Lovrinčević, 2009.:18). S druge strane, kako bi pribavila potrebna sredstva, imala je priliku i oporezivati dohodak stanovnika ili, kako je kod nas sada u mogućnosti povećati porez na dodanu vrijednost.

Ali s druge strane, ova vrsta prikupljanja sredstava vrlo je nepopularna među stanovnicima, jer im smanjuje prihode, odnosno kupovnu moć, posebno je nepopularna kada je u pitanju porez na dohodak, jer na taj način izravno utječe na smanjenje kupovne moći. Stoga, kada postoji visoka razina državne intervencije u gospodarstvu i time je prouzročena visoka razina javne potrošnje, postoji veliki pritisak na monetarnu ekspanziju. Uz alternativu državi da smanji javnu potrošnju, drugima je moguće provoditi srednjoročnu monetarnu politiku u kontroli inflacije postupnim snižavanjem stope monetarnog rasta. Mogućnosti uključuju primjenu odgovarajuće porezne politike (porez na dohodak) ili moguću prodaju državnih obveznica. No, nijednu alternativu nije nimalo lako provesti, ponajprije zbog nepopularnosti u javnosti, ali to su realnije mogućnosti prikupljanja novca u državnoj blagajni.

Monetarna politika, da bi bila učinkovita u svom djelovanju, nužna je kako bi bila u skladu s ostalim dijelovima regulacije gospodarstva. U tom je kontekstu posebno važno da monetarna i fiskalna politika budu povezane. U modernim ekonomijama, za razliku od bivših ekonomija koje sam već spomenuo, postoji primjena potpuno koordinirane i sinkronizirane monetarne i fiskalne politike. Samo kao tzv. polusjedište zajedničkog i pravilnog djelovanja ove dvije politike moguće je postići određene i željene rezultate. U suprotnom, učinci mogu biti potpuno kontraproduktivni, tj. Potpuno suprotni onome što se očekuje. Kao što sam već naglasio, monetarna politika želi optimalnu količinu novca u opticaju, bez pretjerane opskrbe koja dovodi do inflacije i nedostatka novca u opskrbi, što u konačnici dovodi do deflacije. Vrijednost staje je steći povjerenje javnosti kako bi se povećala ušteda. „To je ono čemu se teži i u našoj zemlji. Nakon hiperinflacije povjerenje građana je vrlo nisko, posebno u nacionalnu valutu. Pokušavamo vratiti povjerenje, iako se, kao što vidimo, povjerenje vraća, ali na svaku „buku“ reagira se povlačenjem uštedevine, premda i sam guverner pokušava javnosti ukazati na odsutnost opasnosti, pa je određeni iznos stavio na štednju u nacionalnoj valuti“ (Žigman i Lovrinčević, 2009.:18).

Čak i ako javnost štedi, štedi se uglavnom u stranoj valuti, povjerenje u nacionalnu valutu vrlo je nisko. S druge strane, ako postoji povjerenje u nacionalnu valutu i pozitivna očekivanja, vjerojatno će ulaganja biti veća, pa bi se otvorila nova radna mjesta i rastao nacionalni dohodak. To se događa iz razloga što često ekonomski stručnjaci koji surađuju s vladama zanemaruju informacije i podatke dobivene putem monetarnih analiza, istraživanja i drugih izvora. Upotrebom moderne tehnologije i drugih analiza omogućilo je bolje shvaćanje između dugoročnih trendova rasta novčane mase te inflacije što je za krajnji rezultat imalo bolje prosudbe i odluke.

Središnja banka je posebna monetarna institucija po svom položaju u bankarskom, kreditnom i monetarnom sustavu posebno privilegiranih banaka. Zbog tog specifičnog položaja često se naziva i "bankom banaka". Središnja banka može biti u vlasništvu države, dioničarskom ili mješovitom tipu vlasništva i upravljanja. „To je banka čija je glavna funkcija briga o:

- stabilnost novca,
- kontrola i regulacija novčane mase (likvidnost bankarskog sustava i gospodarstva),
- likvidnost plaćanja s inozemstvom“ (Žigman i Lovrinčević, 2009.:18).

Jedina je banka koja ima ovlasti države za tiskanje i izdavanje novčanica i kovanica, kao zakonsko sredstvo plaćanja u zemlji. Središnja banka kontrolira monetarna kretanja, upravlja državnim dugom i upravlja državnim pričuvama, drži obvezne rezerve banaka, brine se o likvidnosti bankarskog sustava i odgovorna je za funkcioniranje cjelokupnog financijskog tržišta, posebno tržišta novca.

Eurozonom se naziva područje (teritorij) od 28 država kojima je glavna značajka implementacija eura za zajedničku valutu. Monetarna politika koja se vodi na tom području je pod upravom eurosustava te je on neovisan od drugih ustanova, a on se sastoji od središnje europske banke kao i od nacionalnih banaka svake države ponaosob. Cjelokupna monetarna politika je stav svih država unutar Europske unije, naravno prevladavaju često nečiji interesi kao i moć nad drugim državama. Unutar te politike nacionalne vlade putem svojih nacionalnih banaka kreiraju svoju monetarnu politiku kako bi ostvarili zajedničke ciljeve.

Nastavno na ranije rečeno, monetarnu politiku se može definirati kao skup aktivnosti koje se ciljano provode radi postizanja određenih ciljeva te rezultata. Kako bi se došlo do željenih rezultata važno je postaviti kvalitetnu strategiju. Prilikom definiranja strategije trebaju se postaviti ciljevi za postizanje, mehanizmi te instrumenti pomoću kojih će se oni ostvariti. Kvalitetnom strategijom dolazi i do bolje komunikacije sa tržištem. Kako Kesner-Škreb (2005.:30) ističe, „polazište strategije Europske monetarne politike kreće od Europske središnje banke koja određuje kvantitativnu definiciju stabilnosti cijena. Stabilnost cijena prvotno je predstavljala godišnje povećanje harmoniziranog indeksa potrošačkih cijena za europodručje koje bi trebalo biti niže od 2% u srednjem roku“ (Kesner-Škreb, 2005.:30). Nadalje, drugi dio

strateškog polazišta monetarne politike predstavlja tzv. dvokračni okvir ponašanja Europske središnje banke, putem kojeg ona analizira kretanje cijena na tržištu. Taj okvir se se dijeli na krak koji se bavi ekonomskim prilikama i analizama dok se drugi bavi monetarnim analizama. Ekonomski krak se bavi problematikom procjene rizika kod stabilnosti cijena na kratki i srednji rok gledanja.

Ne čudi stoga kako je Središnja banka najvažnije tijelo državne vlasti na polju monetarne politike. Jedina je banka izdavalac i odgovorna je za stanje u monetarnoj sferi ekonomskog života, odgovorna je za stabilnost domaće valute, financijske odnose s inozemstvom, stanje zajmova i kreditnih odnosa i tome sličnih odgovornosti. Kao subjekt monetarne politike države, ona se manifestira na način da određuje ciljeve i poduzima mjere kako bi se ti ciljevi ostvarili u području monetarne politike države. Može biti neovisno o vladi, odnosno voditi politiku samostalno ili dijeliti odgovornost s vladom. Svoje funkcije obavlja i s drugim subjektima u segmentu monetarne politike, a slobodno možemo reći da je vrhovno neovisno tijelo monetarne vlasti i posebno tijelo vlasti. Preuzima najvažnije operacije u području novca i kredita, utječe na ponašanje drugih bankarskih i financijskih institucija te usmjerava i kontrolira njihov rad. Iako je to osnovni koncept ekonomske politike koju provodi vlada, u nekim zemljama može biti uglavnom neovisan o vladi. Središnja banka jedina je banka izdavalac. Ovlašteno je izdavati novčanice i kovanice i puštati ih u promet. Također stvara novac, određuje njegovu količinu u opticaju i odgovoran je za njegovu stabilnost. Središnja banka kontrolira monetarna kretanja, upravlja državnim dugom i državnim pričuvama, drži obvezne rezerve banaka, brine se o likvidnosti bankarskog sustava i odgovorna je za cjelokupno financijsko tržište. Nastale promjene kada je riječ o monetarnoj politici mogu utjecati na cijene, nadalje nikada nije sigurno koliko će taj učinak trajati. To znači da se prilikom kreiranja monetarne politike trebaju uzeti svi parametri kako ne bi došlo do nepovratne štete.

Nužno je napomenuti kako monetarna, ali i fiskalna politika imaju svojih prednosti i nedostataka, zbog čega se moraju kombinirati kako bi se postigli određeni ciljevi. Takva kombinirana ekonomska politika, da bi bila održiva i učinkovita, mora se pridržavati sljedećih načela:

- Jedan od njih je da monetarna i fiskalna politika ne uzrokuju inflaciju pri određivanju i osiguravanju optimalne razine potražnje,

- Kada je gospodarstvo na razini pune zaposlenosti, monetarna politika trebala bi biti restriktivna, tj. Smanjiti količinu novca u opticaju, dok bi fiskalno dodatno oporezivanje trebalo spriječiti pojavu i širenje inflacije,
- Da bi gospodarski sektor mogao investirati, uz povjerenje u stabilnost valute i pozitivne prognoze, potrebno je smanjiti kamatnu stopu, smanjiti porezno opterećenje i druge poticaje za privlačenje kapitala,
- U recesiji se preporučuje djelovanje fiskalne politike, jer ekspanzivna fiskalna stimulira potražnju i potrošnju, dok se učinci ekspanzivne monetarne politike polako šire ekonomijom, izravni učinci izostaju, a "odgođeni učinci" mogu se duže prepoznati, za razliku od fiskalne. U razdoblju prosperiteta preporučuje se monetarna politika, posebno u sprečavanju inflacije.

Uz regulaciju potražnje, instrumenti obje politike moraju biti koordinirani u radu na postizanju drugih ekonomskih ciljeva. U različitim vrijeđanjima različite mjere imaju različite učinke na pojave u gospodarstvu. Iz tog je razloga u modernim ekonomskim ekonomijama potrebno pravilno dozirati mjere ekonomske politike kako bi se postigli unaprijed utvrđeni i željeni rezultati. Stoga je osnovno pitanje u upravljanju ekonomskim politikama pitanje potreba, količine utjecaja i koordinacije.

Monetarna politika izravno utječe na unutarnju ravnotežu i agregatnu potražnju, a izravno na vanjsku politiku. S druge strane, fiskalno djeluje izravno na unutarnju ravnotežu i agregatnu potražnju, a neizravno na vanjsku. Iz navedenog proizlazi da se monetarna i fiskalna politika moraju kombinirati u smislu unutarnjeg i vanjskog gospodarstva kako bi se postigli željeni rezultati. Glavna zadaća monetarne i fiskalne strategije je kontrola osnovnih destabilizatora u dvije osnovne faze ciklusa, posebno unutarnjeg gospodarstva (Žigman i Lovrinčević, 2009.:23). Odluče li se stručnjaci u državama za stabilizacijsku monetarnu politiku, ona mora biti dopunjena odgovarajućom fiskalnom politikom, jer bi u protivnom bila neučinkovita. Dakle, ove dvije politike usko su povezane i vrlo su međusobno ovisne. To je posebno izraženo u borbi protiv nezaposlenosti i nestabilnosti.

Kada je agregatna potražnja niska, odnosno kada postoji nezaposlenost i recesija, i monetarna i fiskalna politika moraju djelovati ekspropazibilno. Suprotno tome, u vrijeme visoke inflacije, kada postoji višak agregatne potražnje, oboje će biti usmjereni u suprotnom smjeru, tj. Bit će puno restriktivniji u pronalaženju mogućih rješenja. Međutim, u praksi je ova vrsta smjernica rijetka i rijetko primjenjiva, pa se koriste kombinacije ovih mjera (Rohatinski, 2005.:45).

Strateška povezanost monetarne i fiskalne politike posebno dolazi do izražaja u sustavu financiranja proračunskog deficita i u politici javnog duga. Kad postoji deficit, strategija gospodarskog oporavka dovela bi do pada deviznih rezervi i devalvacije nacionalne valute. Potrebno je voditi politiku istodobnog uravnoteženja unutarnje i vanjske ravnoteže. U regulaciji efektivne potražnje, obje politike imaju isti učinak, s tim da se monetarni učinci vide mnogo brže. Što se tiče javnog duga, teško je razlikovati novčani i fiskalni rad. Politika javnog duga svodi se na politiku otvorenog tržišta.

2.4. Instrumenti monetarne politike

Svaki bankarski sustav u svijetu traži financijska (likvidna) sredstva jer im je potreban svježi novac, dok s druge strane ECB traži od banaka da u središnjim bankama u svojim državama drže određenu pričuvu sredstava kako bi se mogle pokriti u slučaju nekih poteškoća. Eurosustav zapravo ima ulogu ponuditelja likvidnih financijskih sredstava bankama kako bi neometano mogle poslovati. Država svojim instrumentima i mjerama može utjecati na opseg ponude i potražnje na tržištu, izvoz i uvoz i njihovu strukturu, rast zaposlenosti, utjecati na stabilnost novca itd. Jedna od najvažnijih funkcija monetarne politike je upravljanje novčanim i kreditnim tokovima. Svojim mjerama i instrumentima utječe na razinu cijena roba i usluga na domaćem tržištu. To utječe na vrijednost domaće valute kako u zemlji, tako i na njen devizni tečaj izvan zemlje, a stabilnost domaće valute vrlo je važna i složena aktivnost monetarne politike u cjelini. Osnovne zadaće monetarne politike su stvaranje novca, osiguravanje potrebne mase kredita i osiguravanje odgovarajuće razine likvidnosti.

Stvaranje novca utječe na količinu novca u optjecaju, tj. ponuditi novac na financijskom tržištu. To je vrlo složen proces i ovisi o specifičnim ciljevima monetarne politike koje treba ostvariti. Glavni predmet te politike je središnja banka kao jedina banka izdavalac, koja u svojim rukama drži monetarnu moć države i odgovorna je za stanje domaće valute i njezino kretanje. Povećanje i

smanjenje novca u opticaju glavne su aktivnosti stvaranja novca. Postoje razne mjere kojima se to postiže, ali najvažnije su svakako izdavanje novca, poslovanje središnje banke na slobodnom tržištu i kreditiranje komercijalnih banaka.

Kada se govori o operativnom okviru eurostustava, ono se sastoji od tri glavne sastavnice. Prvi dio se definira kroz uvjete vezane za obveznu rezervu kao i mjere kojima se osiguravaju te rezerve, drugi element da banke mogu koristiti otvorene opcije deponiranih likvidnih sredstava te treći element da obvezne rezerve imaju cilj da povećaju potrebu banke za likvidnošću. „Osnovni instrumenti eurosustava su:

- operacije na otvorenom tržištu (*open market operations*)
- raspoložive stalne mogućnosti posuđivanja/deponiranja (*standing facilities*)
- obvezne rezerve (*minimum reserves*)“ (Šimović, 2011.:4).

Monetarna politika osigurava optimalan odnos između količine novca u opticaju i kvantitativnog karaktera društvenog proizvoda unutar nacionalne ekonomije. Svodi se na aktivnosti središnje banke povezane s izdavanjem i povlačenjem novca iz opticaja kako bi se osigurala odgovarajuća količina novca u nacionalnom gospodarstvu. Glavni je cilj monetarne politike osigurati potrebnu količinu novca za obnavljanje proizvodnih resursa i za kontinuitet reprodukcije, pa je to vrlo važno za normalno funkcioniranje države.

Monetarna Europska unija također naglašava veliku važnost fiskalne politike. Naime. Fiskalna politika ima značajnu ulogu u rješavanju i stabiliziranju cikličkih kretanja, posebno kada su u pitanju asimetrični tokovi. Za zajedničko i istodobno uspješno djelovanje ove dvije politike, iznimno je potrebno da monetarna politika bude centralizirana, cjelovita, dok fiskalna politika treba biti potpuno suprotno orijentirana, tj. decentralizirana.

Uz to, fiskalna politika trebala bi biti puno fleksibilnija nego što jest, a to bi značilo da će vrijeme koje protekne kako bi se promjena porezne stope stvarno mogla provesti biti znatno skraćeno. Stoga je bilo potrebno da se Europska unija prilagodi zahtjevima Monetarne unije. Međutim, uz to, fiskalna pravila zajednice ne smiju biti u suprotnosti s nacionalnim pravilima i zahtjevima država članica. Inače, došlo bi do potpune disharmonije, a samo značenje Monetarne unije u vođenju politike ne bi imalo značenje koje bi trebalo imati. Zbog toga rimski ustav ograničava fiskalni suverenitet Europske unije u definiranju poreznih stopa. Rimski ustav propisuje da svaka

država članica može očuvati i održavati svoj porezni sustav, ali i dodavati novi, ali uz obvezu usklađivanja međutim s druge strane.

Fiskalne mjere moraju se provoditi dok je država u kandidaturi za članstvo, tako da se proces usklađivanja fiskalnih mjera odvija prije nego što zemlja uđe u EU. Ovakvom usklađenom fiskalnom politikom u Europskoj uniji želi se eliminirati fiskalne mjere unutar država članica, odnosno da postoji slobodno kretanje ljudi, kapitala i robe. S druge strane, monetarna politika želi postići stabilnu razinu cijena, odnosno nisku inflaciju, koja, po mom mišljenju, za sada stvarno ide dobro. Sukobi u monetarnoj i fiskalnoj politici mogući su kada fiskalnim mjerama nije podržan osnovni cilj središnje banke, a to je, kao što sam rekao, niska inflacija.

Prema autoru „Pristranost prema inflaciji danas se tipično tretira kao trošak koji se nepovoljno odražava na funkcioniranje tržišta, pogoduje preferenciji kratkog u odnosu na dugi rok te može pridonijeti donošenju suboptimalnih odluka o investiranju, potrošnji i štednji“ (Ivanov, 2012., str 3).

3. MONETARNA POLITIKA REPUBLIKE HRVATSKE

U ovom dijelu rada definirana je monetarna politika u Republici Hrvatskoj, također navedeni su instrumenti monetarne politike kao i kretanja te utjecaj monetarne politike EU.

3.1. Okviri monetarne politike u RH

Gospodarstvo svake države je složen pojam koji je izložen vanjskim i unutarnjim čimbenicima prije svega. Monetarna i fiskalna politika je posljednjih godina veliki prijedor kada se radi o Republici Hrvatskoj, jer dolazi do prelamanja i sukobljavanja unutar državnih interesa. Monetarna unija može donijeti dosta pozitivnih promjena. Udruživanjem više tržišta dolazi do smanjenja troškova i cijena proizvoda, što je želja svakoga. U Europskoj Uniji došlo je do takvih pomaka iako se još potpuno nije integrirala, što je vidljivo i kroz euro koji nije svugdje službena valuta, ali i česte međudržavne propise o carini i trgovini, iako smo jedno tržište, ističe Baletić (2010.:57).

Posljednjih godina se spominje uvođenje eura u RH kao valutu i sredstvo plaćanja. Svakako se može zaključiti ako pregledamo ove dvije oprečne stvari, da je više pozitivnih stvari od negativnih, no naravno svaka pozitivna stvar ili promjena u sebi nosi sitne mane ili manjkavosti. Naravno, uvođenjem eura i ulaskom u monetarnu politiku bio bi dobar i kvalitetan potez za svako gospodarstvo, tako i za Hrvatsku. Naravno uvijek postoje sumnje oko ulaska i uzima se sa dozom opreza. Uvažavajući sve prethodno, potrebno je ponoviti kako se monetarna politika može definirati kao skupa aktivnosti i djelovanja kojima se postiže do željenog cilja. Monetarna politika predstavlja neizostavan čimbenik u funkcioniranju Europske središnje banke jer putem nje definira ciljeve, postavlja strategije te definira mehanizme i instrumente kojima želi zadovoljiti postavljene ciljeve. „Između ostaloga monetarna strategija uređuje i način komunikacije s tržištem što pak osnažuje i jača njezinu učinkovitost“ (Baletić, 2010.:57).

Za svaku državu monetarna i fiskalna politika je jedna od najvažnijih čimbenika u samom funkcioniranju. Monetarna politika svake države odražava financijsko poslovanje i njegove ciljeve koje želi postići u budućem razdoblju. Svaka država kreira i provodi svoju monetarnu politiku, a na čelu nje je središnja banka.

3.2. Instrumenti monetarne politike u RH

U ovom dijelu rada navedeni su instrumenti monetarne politike u Republici Hrvatskoj, pokazani su mehanizmi s kojima se vlada Republika koristi kao i smjernice Europske unije. Glavni zadatak monetarne politike jest stabilan gospodarski razvitak, pri čemu se najviše značaja pridaje stabilnosti nacionalne valute da bi se gospodarstvu osiguralo stabilno mjerilo vrijednosti. Podrazumijeva se onda da je njezin zadatak i da utječe na devizni tečaj nacionalne valute. Monetarna analiza kao drugi dio strateške politike proučava kretanja na dužem razdoblju te isto kao kod ekonomske politike gleda kretanje cijena od srednjeg roka na duži. Ova strategija analiziranja ekonomskih i monetarnih kretanja se pokazala ispravnom posljednjih dvadesetak godina.

„Monetarna strategija ima glavnu zadaću definirati instrumente preko kojih središnja banka može utjecati na kratkoročne kamatne stope i cijene kao glavne varijable. ECB određivanjem službene kamatne stope omogućava sredstva ostalim bankama i određuje uvjete na novčanom tržištu i

utječe na tržišne kamatne stope (Kesner-Škreb, 2007.:21).“ Važnost instrumenata je neizmjenjerna jer putem njih i ostalih mehanizama Hrvatska narodna banka regulira stabilnost tržišta kao i drugih čimbenika da ne bi došlo do gospodarskog pada.

3.3. Operacije na otvorenom tržištu

Centralna banka Republike Hrvatske (HNB) provodi operacije na otvorenom tržištu na osnovu svojoj strategija i pretpostavki u određenom vremenu uz sudjelovanje drugih institucija. Same operacije za učinak imaju utjecaj na likvidnost bankarskog sustava kao i kretanja visine kamata na financijskom tržištu.

Operacije na otvorenom tržištu se provode na sljedeće načine:

- Povratne,
- Konačne.

Redovito korištenje operacije HNB-a su konačne operacije na otvorenom tržištu. Odnosno najčešće se tu radi o kupoprodaji deviza. Najčešće korištene povratne operacije HNB-a su kupoprodaja vrijednosnih papira čime se pokušava dignuti razina likvidnosti sustava.

Operacije na otvorenom tržištu svoj značaj prikazuju kroz održavanje likvidnosti. Naime, prilikom kupnje imovine financijskog karaktera, te također i prodaje imovine financijskog karaktera, Hrvatska narodna banka osigurava likvidnost bankarskog sustava te putem kontrole količine i cijene primarnog M1 novca osigurava i kretanje samih kamatnih stopa. Instrument operacija na otvorenom tržištu vrlo je važan radi održavanja stabilnosti same valute Republike Hrvatske kako bi se putem stabilnosti Hrvatske kune privlačile, centripetalnim silama, inozemne investicije koje potiču daljnji rast i razvitak.

Prema autoru: „Najčešće korištene operacije Hrvatske narodne banke jesu konačne (engl.outright) operacije, i to operacije kupoprodaje deviza, odnosno devizne aukcije. Navedene operacije mogu se smatrati operacijama fine prilagodbe, ali katkad su i strukturne. Devizne aukcije provode se radi očuvanja stabilnosti domaće valute i održavanja likvidnosti plaćanja u zemlji i inozemstvu. Deviznim aukcijama središnja banka nastoji utjecati na kretanje deviznog tečaja domaće valute u odnosu na referentnu stranu valutu“ (Ekonomski fakultet u Zagrebu, 2017., str. 4.).

Može se uočiti kako se upravo putem outright operacije vrši kupoprodaja deviza kao osnovnog sredstva kontrole domicilne valute na način da se putem ulaganja u inozemne investicije vrši

korekcije same domicilne valute. Drugim riječima operacije na otvorenom tržištu vrlo su efikasan i efektivan instrument Republike Hrvatske pri očuvanju tečaja svoje domicilne valute.

3.4. Obvezna pričuva

Obavezna pričuva je odredba putem koje banke moraju izdvajati određenu svotu novca te ih polagati na račun kod središnje banke (HNB-a). Ona kao mehanizam predstavlja osnovni način kojim središnje banke nadziru rad i poslovanje banki te bankarskog sustava. Kada se dogodi da je velika količina novca u opticaju tada postoji mogućnost od pojave inflacije u tom slučaju središnja banka propisuje određenu stopu obvezne rezerve kako bi zaustavila moguću inflaciju i stabilizira likvidnost. Međutim, kada središnja banka želi ojačati gospodarstvo onda smanjuje propisanu stopu obvezne rezerve čime provodi emisiju primarne svote novca, koji se pritom upumpava u sam sustav.

3.5. Ulaganje u međunarodne pričuve

Međunarodne pričuve predstavljaju inozemnu imovinu koja je pod nadzorom monetarne vlasti. Pod međunarodnu pričuvu se ubrajaju gotovinska plaćanja, devizne depozite, inozemne vrijednosne papire, zlato i posebna prava iz monetarnog fonda. Što se tiče Republike Hrvatske, za međunarodne pričuve (rezerve) zadužena je Hrvatska narodna banka. Samo upravljanje je definirano prema međunarodnim standardima upravljanja kao i preporukama te direktivama Europske unije. Kada se govori o međunarodnim pričuvama važno je da one budu što veće jer se prema njima procjenjuje kreditni rating određene zemlje, što posebno zanima ulagače iz drugih zemalja, jer višom razinom ulagači imaju niske kamate nego da je rating lošiji. Naime, prema autoru: „Sustav federalnih rezervi (FED) je ujedno i primjer središnje koja tolerira veći stupanj inflacijske pristranosti, ali što sa sobom povlači i niz negativnih učinaka na realnu vrijednost dohodaka stanovništva, povećanje socijalnih razlika, stvaranje razlika u kretanju realne vrijednosti dohotka od kapitala u odnosu na dohodak od rada (posebice u slučaju siromašnijih i slabije obrazovanih građana), a uključuje i monetarni doprinos svojevremenog obilja likvidnosti do 2006. godine na stvaranje mjehura na tržištu nekretnina“ (Ivanov, 2012., str. 9). Vidljivo je kako se države unutar kojih se tolerira veći stupanj razine inflacije susreću s problemom povećanja socijalni razlika radi financijske adaptacije stanovništva.

3.6. Monetarna kretanja u RH

Republika Hrvatska je postala dio Europske unije, pa kao takva primjenjuje većinu monetarnih politika. Svrha ujedinjavanjem europskih zemalja u Europsku Uniju imalo je za cilj stvaranjem jake unije koja bi na globalnom tržištu bila jak igrač nasuprot velesila poput SAD-a, Kine i Rusije. Stvaranjem jake monetarne unije bi se takva zajednica lakše pozicionirala na vanjskom tržištu. Shvaćajući tu važnost europski čelnici konstantno pokušavaju provesti reforme monetarne i fiskalne politike kako bi ojačali svoje financijske mogućnosti, kako bi postali konkurentni na vanjskom tržištu prema ostalim velikim globalnim igračima. Faulend i Šošić (2010.:11) naglašavaju kako je „monetarna politika izuzetno važna u upravljanju cjelokupnom novčanom masom u svakoj državi, pa tako i u Republici Hrvatskoj. Monetarna politika u svome radu koristi niz instrumenata koji je vode prema ciljevima koje nastoji ostvariti. Središnja ustanova u čijoj je nadležnosti monetarna politika je središnja banka države. U Republici Hrvatskoj je to Hrvatska narodna banka na čijem se čelu nalazi guverner (Faulend i Šošić, 2010.:11).

Poslovanje centralne banke određene države uređeno je njihovim Zakonom, dok se monetarna politika kreira na osnovu postavljenih ciljeva. Monetarna politika određene države ima svoje instrumente i mehanizme koje koristi prema određenom trenutku, a tu se ubraja ekspanzivna i restriktivna politika. Monetarna politika i kretanja u RH su bila turbulentna, od domovinskog rata te proglašenja neovisnosti do danas kada je RH članica Europske unije. Posljednjih tjedana Republika Hrvatska je ušla u „predvorje“ eura prihvaćajući prvu stupanj primjene. Uvođenje eura bi bila jako značajna za Republiku Hrvatsku, kao i Europsku uniju jer bi došlo do veće integracije područja.

3.7. Utjecaj monetarne politike EU

U ovom dijelu rada definirat će se problematika monetarne politike Europske unije, odnosno definirat će se njezina strategija i ciljevi koje provodi. Nažalost fiskalna politika Europske Unije je kompleksna jer je Europska Unija sastavljena od više država te sve države nemaju isti sustav niti valutu. Kompleksnost tog područja nije dobra za provođenje unitarne fiskalne politike.

Kada se govori o fiskalnom sustavu Europske unije on je specifičan te nerazvijen uslijed velikog broja različitih država koji su ušli u Uniju iz različitih oblika vođenja monetarne politike kao i drukčijih sustava. Proračun Europske unije provodi se putem Središnje Europske banke, on je nadređen nacionalnim proračunima, kao takav služi kao jedinstvena te zajednička blagajna svih zemalja u koji one razmjerno svojom veličinom uplaćuju određene iznose. Iz zajedničke blagajne financiraju se različiti oblici projekata te drugih elemenata važnih za podizanje standarda života u Europskoj uniji.

Drugi dio monetarnog sustava može se definirati kroz kvalitetan sustav oporezivanja, kao i usklađivanja poreznih sustava svih zemalja. Naravno, teško je moguće da se svi porezni sustavi izjednače, ali primjena istih ili sličnih modaliteta kao i direktiva je moguće. Porezna politika Europske unije ima zadatak da olakša kretanje roba i usluga diljem Europe, kako bi došlo do veće trgovinske razmjene i generiranja ekonomskih vrijednosti. Samim time dolazi do kretanja i ljudi kao glavnih pokretača ekonomskih kretanja. Europska komisija u svojoj strategiji porezne politike za razdoblje od 2018-2020. godine ima zadatak i cilj smanjenja poreznih obveza kako bi olakšala trgovinu među zemljama. Kako bi došlo do olakšavanja tog procesa važno je poštivati mjere i načela poreznog sustava u procesu oporezivanja. Načela koja se javljaju su: načelo učinkovitosti, načelo pravednosti, načelo jednostavnosti i provedljivosti. Načelo učinkovitosti predstavlja da sam porezni sustav i politika oporezivanja ne smije poremetiti efikasnu alokaciju resursa, odnosno treba porezni sustav smanjiti viškove poreznog opterećenja kako bi se potakla gospodarska aktivnost i ekonomska kretanja, a putem toga doći će do zadovoljenja učinkovitosti same porezne politike. Načelo pravednosti definira u svom opisu da se porezi moraju plaćati sukladno objektivnim i ispravnim pravilima, odnosno da porezni obveznik plaća porez koji je razmjerno u njegovim mogućnostima, kako ne bi došlo do donošenja poreznih obveza koji nisu mogući te koji koče sam gospodarski napredak kod poreznog obveznika.

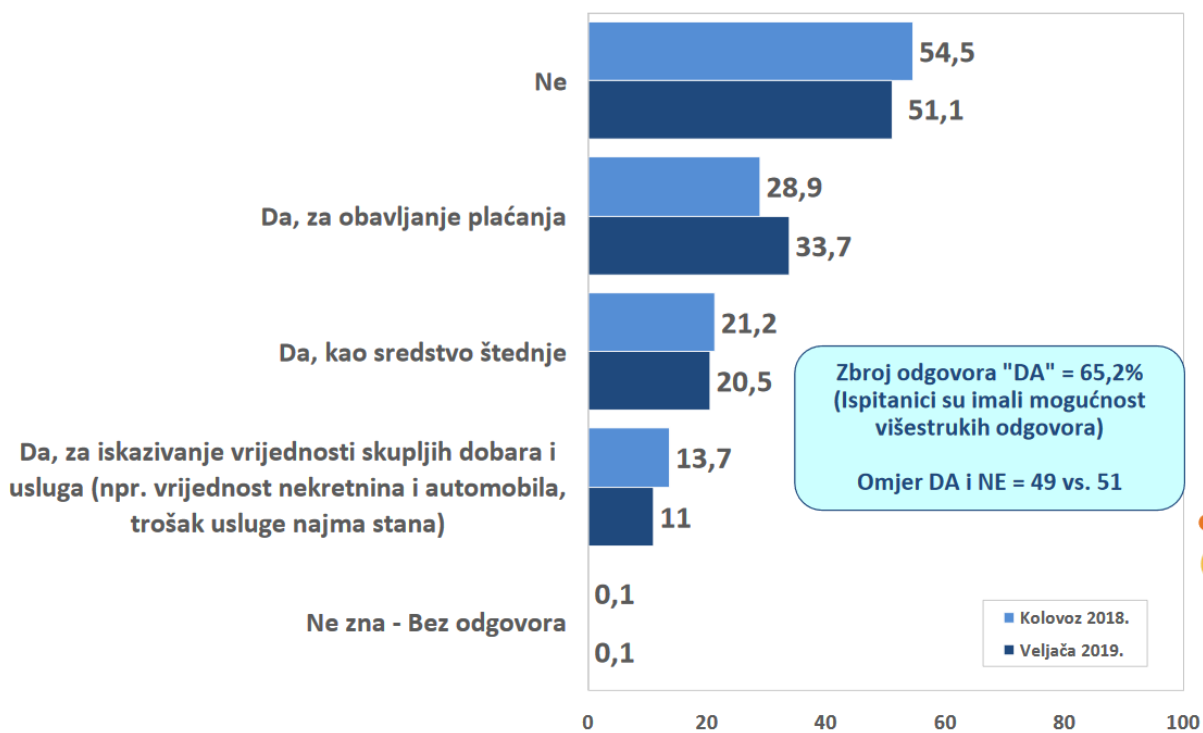
Kesner-Škreb (2007.:199) ističe kako je „načelo jednostavnosti i provedivosti velika administrativna prednost jer se još uvijek događa da mnoge države često nepotrebno opterećuju poreznu upravu velikim brojem različitih poreza, pa i složenim poreznim propisima. Načelo izdašnosti i elastičnosti ukazuje na to da bi porezni sustav biti takav da osigura dovoljno sredstava za podmirenje javnih potreba, dok elastičnost podrazumijeva brži rast poreznih prihoda od bruto nacionalnog dohotka“ (Kesner-Škreb, 2007.:199). Ne treba zanemariti kako je fiskalna politika svake države upravo u „rukama“ Europske unije, pa je praktički ona skup politika svih

država članica unutar same Europske unije. Kao što je navedeno prije, Europska unija je spoj različitosti kada je riječ o uređenju država.

4. ANALIZA UVOĐENJA EURA U REPUBLIKU HRVATSKU

U ovom dijelu rada analiziran je proces uvođenja eura u Republiku Hrvatsku te koje on ima učinke i troškove u samom procesu implementacije kao i značaj za samu državu. Kao primjer, uzet će se istraživanje javnog mjenja uvođenja eura u Republiku Hrvatsku kao relevantno istraživanje putem kojeg će se pojasniti te grafički prikazati rezultati.

Slika 1. Prikaz korištenja eura u proteklih godinu dana

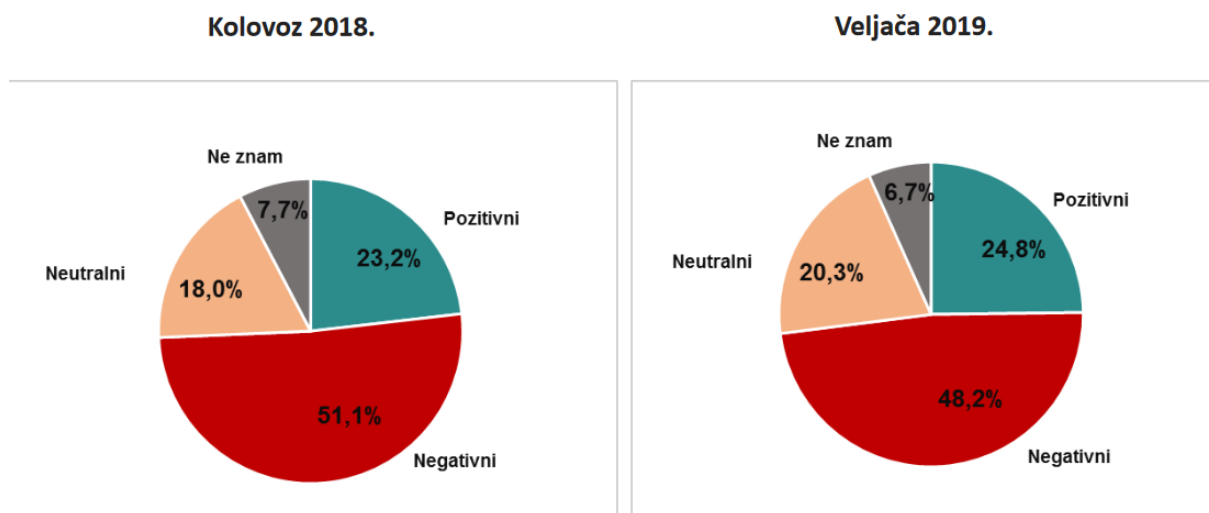

Izvor: HNB, Istraživanje javnog mjenja o uvođenju eura (2019.)

Slika 1 prikazuje korištenje eura u proteklih godinu dana. Odnosno, prikazuje odgovore na konkretno pitanje „Jeste li u proteklih godinu dana koristili euro u sljedeće svrhe?“. Prilikom odgovora „ne“ gdje je u kolovozu 2018. godine 54.5% ispitanika odgovorilo kako nije koristilo eura, a već u veljači 2019. godine je postotak ispitanika koji nisu koristili euro pao za 3.4% te sada iznosi 51.1% što je značajan pokazatelj sve učestalijeg korištenja eura kao platnog sredstva za određene robe i usluge unutar Republike Hrvatske. Može se uočiti kako se broj ispitanika koji su u kolovozu 2018. koristili euro za obavljanja plaćanja povećao sa 28.9% na 33.7% u veljači 2019. godine. Ovakve kretanje korištenja eura, iako se postotci čine nevažnima zapravo igraju vrlo važnu ulogu pri oblikovanju javnog mjenja o samom euru kao potencijalnoj valuti Republike Hrvatske.

Slika 2 prikazivat će stavove ispitanika o učincima eura kao svojevrsni pokazatelj javnog mjenja. Pokušat će se zaključiti latentne činjenice koje se mogu isčitati iz slike 2 te koje će biti donešene uz pomoć komparativne analize.

Slika 2. Prikaz stava o učincima eura

Izvor: HNB, ispitivanje javnog mjenja o uvđenju eura (2019.)

Tokom vremenskog perioda iz kolovoza 2018. godine čak je 51.1% ispitanika imalo negativne stavove u uvođenju eura kao službene valute Republike Hrvatske, dok se taj broj smanjio za 2.9% u veljači 2019. godine te sada iznosi 48.2% ispitanika. Ovakvo smanjenje negativnih stavova u

uvođenju eura može se pripisati korekcije informiranosti građana te uviđanja mogućnosti koje eura pruža kao puno stabilnija valuta o Hrvatske kune.

Nadalje, bilježi se blagi porast o pozitivnim stavovima o uvođenju eura kao valute Republike Hrvatske te se postotak pozitivnih stavova iz razdoblja kolovza 2018. godine povećava za 1.6%, odnosno sa 23.2% tokom kolovoza 2018. godine raste na 24.8% tokom veljače 2019. godine.

Smanjenje broja ispitanika koji su odgovorili sa „ne znam“ također se smanjuje sa 7.7% iz razdoblja kolovza 2018. godine za točno 1% te u razdoblju veljače 2019. godine iznosi 6.7%. Smanjenje broja ispitanika koji su odgovorili sa „ne znam“ jasan je indikator kako se javnost sve više opredjeljuje na iskazivanje svoga stava iz čega se zaključuje kako se opća informiranost uvelike povećala i poboljšala.

4.1. Analiza koristi od uvođenja eura u RH

Isplativost ulaska Hrvatske u valutno područje kao što je europsko sagledava se kroz koristi od samog područja i mogućih troškova prilikom uvođenja eura. Analizom je potrebno utvrditi koristi i troškove, sve države koje su ušle ili koje će ući u zajedničko valutno područje rade analize kako bi vidjele što će im se dogoditi na kraju. Sama analiza koja je provedena na osnovu dobivenih podataka razlikuje se usporedno sa analizom drugih država.

Što se tiče hrvatskog gospodarstva ono je u svojoj srži visoko eurizirano, što dovodi samo gospodarstvo u mogućnost da je izloženo valutnom riziku. Posljednjih mjeseci se govori na vijestima kako je Hrvatska ušla u „predvorje“ uvođenja eura kao valute, no guverner HNB-a tvrdi da će se to dogoditi tek 2020. godine. Uvođenjem eura došlo bi do ukidanja valutnog rizika što bi olakšalo posao guvernera kao i vlade RH. Međutim, uvođenjem eura gubi se suverenitet samostalne monetarne politike, a nju stručnjak Lovrinović označavaju kao najveći problem uvođenja eura. Zasigurno ne čudi činjenica kako je hrvatsko gospodarstvo visoko euroizirano, zbog čega su brojni ekonomski subjekti izloženi valutnom riziku. Jedna od najvažnijih stavki za Hrvatsku jest ukidanjem valutnog rizika, jer je kuna čvrsto povezana s eurom. Brkić i Šabić (2017.:13) naglašavaju važnost valutnog rizika ističući kako su „valutnom (ili tečajnom) riziku izloženi svi ekonomski subjekti s neusklađenom valutnom strukturom imovine i obveza, te primitaka i izdataka, jer u slučaju promjene tečaja domaće valute dolazi do promjene u neto

vrijednosti njihove imovine“ (Brkić i Šabić, 2017.:13). Takvi slučajevi se javljaju kod poduzeća i subjekata čije su obveze u stranoj valuti veće od njihove devizne imovine. Može se kazati kako je hrvatsko gospodarstvo jako vezano uz euro.

Kao što je navedeno, poremećaji koji bi se mogli dogoditi prilikom deprecijacije, guverner HNB-a ojačava kunu u odnosu na euro kako bi smanjio mogućnost rizika te problema za hrvatsko gospodarstvo. Međutim, euroizacija koja je prisutna u Hrvatskoj povećava cijenu zaduživanja građana jer banke i druge institucije ugrađuju premiju unutar kamatne stope kako bi se zaštitili od mogućnosti da se smanji sposobnost dužnika da vraća kredit (zajam). Također prilikom uvođenja eura u hrvatsko gospodarstvo smanjile bi se kamatne stope, odnosno izjednačile sa zemljama iz tog valutnog područja, što bi dodatno ojačalo hrvatsko gospodarstvo te bi bilo konkurentnije u toj zoni. Ulaskom eura na hrvatsko tržište došlo bi do olakšanja u mnogim financijskim poslovima, domaći proizvođači bi se našli u puno boljem položaju nego sada. Naravno, gledajući iz teorijskog pristupa, ali nitko ne može sa sigurnošću reći kako će se uvođenje eura odraziti, ali kamatne stope bi trebale svejedno biti jeftinije nego što su sada. Kada bi ušli u valutno područje s eurom, osjetni pad kamatnih stopa projicirao bi konkurentnost domaćih proizvođača što bi imalo ekonomski učinak na hrvatsko gospodarstvo u vidu novih investicija, zapošljavanja, rasta i razvoja. „Uvođenje eura povoljno će utjecati na ocjenu rizika države. Analizom procjene učinka uvođenja eura na percepciju rizika države utvrđeno je da je razina premije osiguranja od kreditnog rizika“ ističu Brkić i Šabić (2017.:22).

Republika Hrvatska većinu svojih zaduženja uzima u euru, pa bi uvođenje eura imalo i s te strane pozitivne odjeke, jer bi se smanjio rizik financijske nestabilnosti te dovelo do toga da se ne pojavi mogućnost za nekakve turbulencije. Nadalje, Republika Hrvatska je mala zemlja i posjeduje malo tržište, vlastita valuta je tako često pod udarom, pa se u trenutku padanja kune HNB često nalazi u problemima te mora često posezati za svojim rezervama i povećavanjem kamatne stope kako bi održala tečaj same valute. Do valutnih kriza može doći iz nekoliko razloga, a uzroci mogu biti eksterni ili interni. Često dolazi do valutnih rizika od fiskalne neravnoteže, problemi u realnom sektoru, problemi u financijskom sektoru te promjene ekonomske prirode.

Dumičić i suradnici (2017.:33) naglašavaju kako je „rizik izbijanja valutne, odnosno platnobilančne krize povezan s rizikom izbijanja bankovne, odnosno financijske krize. Izbijanje

valutne krize može potaknuti bankovnu krizu u slučaju kada slabljenje domaće valute dovede do znatnog pogoršanja bilanci banaka, na primjer kad postoje valutne neusklađenosti u njihovim bilancama ili u bilancama njihovih klijenata“ (Dumičić i suradnici, 2017.:33). To se posebno izražava u državama koje imaju visoku depozitnu euroizaciju, što je slučaj kao i kod Hrvatske gdje se događa problematika u slučaju odljeva deviznih depozita banke trebaju podršku u obliku inozemne valute u ovom slučaju eurima. Stabilnost valute može ugroziti i nelikvidnost odnosno nedovoljne zalihe devizne likvidnosti, to bi stvorilo sumnjičavost i strah kod ulagača i štediša, te bi mogli povećati potražnju za devizama umjesto domaće valute.

Kada bi se uveo euro u Republiku Hrvatsku došlo bi do smanjenja mjenjačkih troškova, odnosno kao što sada imamo mijenjanje iz eura u kunu i obrnuto. Naravno, ti su gubitci zbog raznih naknada, provizija, mjenjačkih poslova u korist mjenjačnica, banaka i drugih institucija koje se bave tim poslovima. Takvi transakcijski troškovi na razini godine iznose do otprilike 0.3% BDP-a, to je jedna pozitivna pojava koja se događa prilikom uvođenja eura. U budućnosti bi se iz toga mogli financirati neki projekti i slično, isto tako radi se o velikoj uštedi na razini godine što bi potaklo domaći financijski sektor u svakom pogledu. Ojačavanjem domaće financijskog sektora donijelo bi stabilitet za samu državu i za domaće proizvođače.

Što se tiče uvođenja eura kao nacionalne valute u Republici Hrvatskoj može se za očekivati da će doći do smanjenja naknada za troškove prilikom određenih prekograničnih plaćanja u eurima. Prilikom ulaska Republike Hrvatske u Europsku uniju došlo je do izjednačavanja naknada koje banke zaračunavaju u svom poslovanju prema klijentima pri plaćanju određenih prekograničnih transakcija u eurima.

Uvođenjem eura u Republiku Hrvatsku i prihvaćanjem eura kao osnovne valute za sredstvo poslovanja smanjile bi se naknade za nacionalna plaćanja u eurima na razinu sadašnjih. Za uzrok će imati smanjivanje naknada i olakšavanje trgovinske razmjene među zemljama članicama koje su uvele euro za svoju valutu. Uvođenjem eura kao zajedničke valute eurozone, imalo bi za korist jačanju međunarodne trgovinske razmjene, olakšala bi se ekonomska razmjena i došlo bi do jačanja konkurencije među članicama, što bi također utjecalo na jačanje domaćeg gospodarstva. Jedna od glavnih stavki bi bila što bi se smanjio transakcijski trošak što bi imalo pozitivne posljedice. Došlo bi do stabiliziranja cijena i lakše usporedbe kod poslovanja između

subjekata, te bi se smanjila nesigurnost oko promjene tečajeva, što bi dovelo do lakšeg poslovanja kod poslovnih subjekata. Samim ulaskom u monetarnu uniju došlo bi do olakšanja trgovinske razmjene što bi imalo pozitivne učinke na gospodarstvo. Došlo bi do lakšeg plasmana njihovih proizvoda i usluga na tržištu eurozone. Također takvi uvjeti bi privukli strane ulagače na domaće tržište što bi imalo jake pozitivne posljedice za gospodarstvo, također bi turistički sektor napredovao uvođenjem eura kao platežnog sredstva, što je kod nas danas nemoguće jer se plaća samo u domaćoj valuti.

Kada dođe do uvođenja eura kao nacionalne valute, Hrvatska narodna banka će imati priliku sudjelovati u raspodjeli monetarnih prihoda na razini samog Eurosustava, što će se odraziti pozitivno na hrvatski proračun jer će doći do priljeva viška sredstava u „hrvatsku blagajnu“. Međutim, uvođenjem eura dolazi do odricanja emisije nacionalne valute što podrazumijeva nemogućnost raspolaganja vlastitom emisijskom dobiti. Osim toga, ulaskom Hrvatske u monetarnu uniju dobiva se prilika za korištenjem različitih fondova, prije svega Europskom mehanizmu za stabilnost koji pomaže članicama koje zapadnu u financijske nedaće, i iz tog fonda pokušavaju stabilizirati određeno gospodarstvo kako se ne bi reflektiralo na druga u Uniji. Pomoću tih mehanizama pomaže se članicama u vidu izdavanja kvalitetnih kredita, a koje ne bi dobile na financijskom tržištu. Također ti mehanizmi mogu pružiti potporu državama kroz kupovinu njihovih državnih obveznica. Korištenjem takvih mehanizama stabilizira se monetarna unija kako ne bi došlo do problema i urušavanja sustava. Europski mehanizam za stabilnost, iz navedenog služi državama članicama Unije da održe financijsko tržište i održe stabilnu valutu, visoka financijska sredstva koje on posjeduje su garant održanju jakog i stabilnog sustava. Također, „Uz pretpostavku da će se uzlazni trend ekonomskog ciklusa dugoročno nastaviti (što bi ojačalo tijek konvergencije po svim kriterijima), uvođenje eura kroz četiri do sedam godina postaje moguć scenarij. Prvi korak na tom putuje izlazak Hrvatske iz procedure prekomjernog deficita, što uz aktualni rast BDP-a i smanjeni budžetski deficit već sada pridonosi padu premije rizika na hrvatske državne obveznice, odnosno postupnom smanjenju razlike dugoročnih kamatnih stopa u Hrvatskoj u odnosu na prosjek europodručja.“ (Ivanov, 2017., str. 8). Kao konačni dokaz izjednačavanja javnog duga i BDP-a odnosno rezultata istog procesa podiže se FDI indeks koji omogućava nastavak daljnjeg razvoja pozitivnog trenda u dugoročju.

4.2. Analiza troškova od uvođenja eura u Republiku Hrvatsku

Jedna od mnogih bojaznosti kada se spomene ulazak Hrvatske u eurozoni jest gubitak suvereniteta jer više sama ne upravlja svojim novcem. Međutim to ne znači da će sada netko drugi preuzeti ulogu u stvaranju financijske politike i sustava, već HNB postaje jedna od članica u kreiranju financijske politike na razini svih država u eurozoni. Naravno, nije samo riječ o ekonomskim aspektima već je riječ i o „domoljubnom elementu“ jer bi došlo do odlaska kune u povijest, simbolike državnosti te bi to imalo kod građana osjećaj gubitka suvereniteta i neovisnosti.

Kada se govori o ekonomskim učincima postoje određeni problemi prilikom gubitka samostalne monetarne politike. Jedan od problema je taj što država više ne može koristiti deviznim tečajem kao mehanizmom za povećavanjem konkurentnosti samog gospodarstva. Nadalje, može se dogoditi da zajednička politika koju vodi Europska unija može biti neprimjerena ako se nalazi u različitim razdobljima poslovnog ciklusa usporedno s drugim područjima eurosustava. Mala gospodarstva imaju najvećih problema od samog ulaska u monetarnu politiku jer su jako osjetljiva na međunarodna kretanja, odnosno došlo bi do problematike i zaduživanja. Također Republika Hrvatska je ovisna o globalnom tržištu jer je njezino tržište jako malo i otvoreno u usporedbi s drugim državama. Može se reći kako je Hrvatska već dijelom i postala dio eurozone jer se odrekla nekih mehanizama djelovanja te je postala već dio provedbe nekih financijskih aktivnosti od strane eurozone. Ta se problematika posebno izražava kod Republike Hrvatske jer se Hrvatska ulaskom u Europsku uniju već odrekla dijela svog monetarnog suvereniteta. Hrvatska ima obvezu konzultiranja sa ESB-om prilikom određenih promjena monetarne politike te drugih intervencija koji se tiču monetarne politike. Ne treba zanemariti kako ističu Kunovac i Pavić (2017.:36) da je „Vlada obvezna konzultirati se s ESB-om prije svake zakonodavne prilagodbe vezane uz nadležnosti ESB-a. Stoga je prostor za vođenje aktivne monetarne politike od ulaska u EU manji nego što je to bio u prošlosti“ (Kunovac i Pavić, 2017:36).

Male države i gospodarstva poput Republike Hrvatske mogu se zaduživati na vanjskim tržištima samo u stranoj valuti, što dovodi do problema svoje valute, i ograničava djelovanje pojedinih država. Republika Hrvatska godinama održava stabilnost kune kako ne bi došlo do većih poteškoća u samom funkcioniranju gospodarstva. Pufnik i Kunovac (2012.:14) naglašavaju kako „gubitak samostalne monetarne politike za Hrvatsku ne čini znatan trošak jer je prostor za aktivno korištenje monetarne i tečajne politike uvelike ograničen“ (Pufnik i Kunovac, 2012.:14).

Sami stabilitet tečaja svoje valute čuva makroekonomsku i financijsku stabilnost, jer je većina kredita i dugova vezana uz euro. Padom kune došlo bi do velikih problema u otplati nastalih obveza jer bi došlo do povećanja omjera između kune i eura što bi za krajnji rezultat značilo da bi određeni dug pretplatili. Tako se može definirati da bi ulaskom u zajedničku monetarnu uniju imalo sitne i neprimjetne troškove za Hrvatsku državu. Stoga, ističu Bukovšak i suradnici (2017.:25) „činak konverzije nacionalnih valuta u euro na rast potrošačkih cijena u pravilu je vrlo blag. U literaturi se navodi nekoliko važnih činitelja koji objašnjavaju zašto konverzija nacionalne valute u euro može potaknuti rast cijena. Tako se kao jedan od razloga ističe prelijevanje troškova konverzije na potrošače“ (Bukovšak i suradnici, 2017.:25).

Neminovna je činjenica da kada dođe do uvođenja eura na naše tržište pojavit će se troškovi. Naravno tu mislimo na jednokratne troškove koji se definiraju kroz proizvodnju velikog broja novčanica, kovanica i cjelokupni proces povlačenja stare valute i zamjene nove. Odnosno i prilagođavanje bankarskih kanala distribucije. Takav trošak uvjetuje promjenu i prilagodbu svih sustava, od informatike do knjigovodstva. Promjena svih stavaka koje su uključene u financijsko poslovanje. Također trošak edukacija i izobrazbe svih sudionika u tom financijskom procesu, velika ulaganja od strane financijskih institucija na poboljšanje uvjeta u svom poslovanju. „Iskustva država članica koje su do sada uvele euro mogu poslužiti za procjenu očekivane visine jednokratnih troškova u Hrvatskoj. Procjenjuje se da je visina jednokratnih troškova konverzije kod država članica koje su prve uvele euro kao gotovinsko sredstvo plaćanja 2002. iznosila oko 0,5% BDP-a“ (Bukovšak i suradnici, 2017.:26). Kako je ranije istaknuto, jednokratni troškovi su neizbježni, ali kada je riječ o Republici Hrvatskoj kod nje dolazi do nižih troškova nego inače jer je hrvatsko gospodarstvo već prihvatilo neke smjernice monetarne unije, ali i zbog velikog postotka financijskih poslova u euru, odnosno euroizacije. Svi hrvatski krediti, dugovi i obveze su u većini u euru, što olakšava primjenu samog eura na naše tržište i smanjuje dodatne troškove samog procesa prilagodbe i primjene eura na financijsko poslovanje o kojem smo govorili u prethodnom dijelu rada. Upravo tome u prilog ide i razmišljanje Bukovšaka i suradnika (2017.:28) koji ističe da „dok s jedne strane pristupanjem monetarnoj uniji Republika Hrvatska stječe pravo pristupa instrumentu financijske pomoći za europodručje, s druge je strane dužna sudjelovati u troškovima povezanim sa solidarnom pomoći drugim članicama europodručja“ (Bukovšak i suradnici, 2017.:28).

4.3. Usporedba zemalja koje su uvele i koje nisu uvele euro

U ovom poglavlju pokušat će se objasniti utjecaj uvođenja eura na zemlje koje su ušle u eurozonu i one koje nisu. Eurozona je zamišljena kao unija preko koje bi se lakše djelovalo na vanjskom tržištu u odnosu na dolar, tako je i nastala u početku. Ona omogućava državama članicama lakši izlazak na tržište i borbu s konkurencijom. Vidučić (2016.:3) naglašava kako „Europska unija predstavlja najveće gospodarstvo svijeta, te najveći trgovački blok. Njena se važnost očituje kroz sljedeće činjenice:

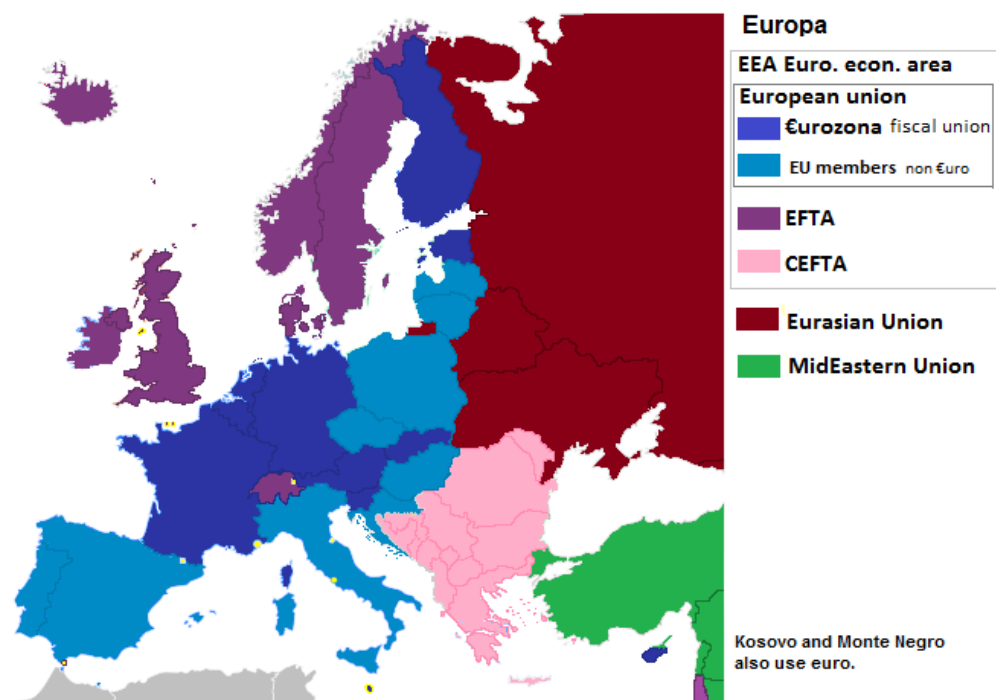
- Pola milijarde stanovnika Unije danas stvara BDP u vrijednosti od 14 bilijuna eura.
- Unija čini 16% ukupnog svjetskog uvoza i izvoza.
- Potpisala je trgovinske sporazume s brojnim zemljama svijeta“ (Vidučić, 2016.:3).

Europska Unija kao glavni zadatak rasta i razvoja svoje zajednice stavila na monetarnoj uniji, odnosno integraciji svih zemalja članica. Prilikom kreiranja takve monetarne unije i stvaranja zajedničke financijske politike došlo je do promjena unutar svake države članice, odnosno primjena i prilagodba novih smjernica u funkcioniranju. Konstantne promjene i direktive kojima se želi postići jače tržište u globalnom smislu. „Moguće je izdvojiti sljedeće prednosti europske monetarne unije, koje su iskusile neke od zemalja članica:

- Prilikom putovanja u inozemstvo nije potrebno mijenjati novac (smanjuju se transakcijski troškovi).
- Prevladavanje negativnih posljedica koji su se odražavali u trgovini unutar Unije (prevladavanje razlika u tečaju).
- Monetarnom unijom se potiče daljnja dinamika integracije (u svim gospodarskim sektorima).
- Veća transparentnost cijena.
- Povećanje makroekonomske stabilnosti“ (Vidučić, 2016.:4).

Na sljedećoj slici je prikazan odnos zemalja Europe prema članstvu u određenim udruženjima.

Slika 3: Prikaz zemalja i pripadnosti udruženjima.

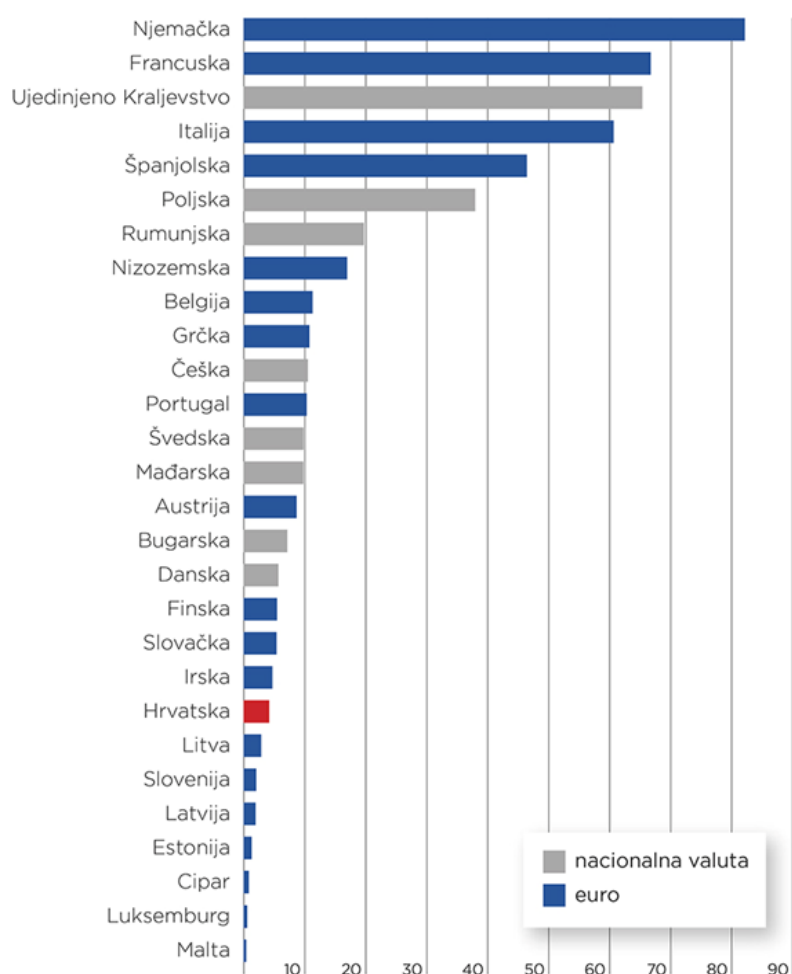
Izvor: autor preuzeo sliku iz: Europski parlament, dostupno na: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/92/opca-porezna-politika>

Slika prikazuje eurozonu i članice europske unije, te članice drugih ekonomskih udruženja. Kao što je vidljivo, tamno plavom bojom označene su zemlje eurozone, dok su svijetlo plave članice Europske unije (kao i tamno plave). Zemlje obojane u ljubičasto su članice EFTA-e . Ipak, Vidučić (2016.:5) ističe i nedostatke koji se pojavljuju u zemljama članicama, a neki od njih su, primjerice:

- „Neke zemlje gube instrument ekonomske politike.
- Razlike u poslovnim ciklusima u odnosu na ostale zemlje članice.
- Veći administrativni troškovi.
- Troškovi koji nastaju prilikom uvođenja nove, zajedničke valute“ (Vidučić, 2016.:5).

Na sljedećoj slici je prikazan odnos nacionalnih valuta s eurom kao osnovnom valutom u svakoj zemlji EU.

Slika 4. Prikaz zemalja EU koje koriste euro kao valutu ili nacionalnu valutu

Izvor: autor preuzeo grafički prikaz iz: HNB, dostupno na: <https://euro.hnb.hr/-/zasto-euro-u-rh>

Na slici je vidljivo kako od ukupnog broja članica (28) njih 19 koristi euro za svoju osnovnu valutu za platni sustav. Kao što se vidi, euro nisu primijenile zemlje koje su bile dijelom socijalističkog sustava, odnosno ne svojom silom nego gospodarski nisu spremne još uvesti euro kao osnovnu (nacionalnu) valutu. „Bez obzira na probleme koji su nastali tijekom financijske i ekonomske krize, institucionalni okvir za upravljanje EMU-om je pokazatelj prednosti zemalja članica koje se nalaze u eurozoni te im omogućava poboljšanje ekonomskog upravljanja i suradnju od općeg značaja. Međusobna suradnja je ključ poboljšanja životnih standarda te dovodi do porasta zapošljavanja. Eurozona ima centraliziranu nezavisnu monetarnu politiku koju vodi ESB, a fiskalna politika, koja se bavi prihodima i rashodima državnih proračuna, odgovornost je nacionalnih vlada, iako je podložna nizu pravila na razini EU-a“ (Vidučić, 2016.:7).

5. ZAKLJUČAK

U ovom radu je definirano nekoliko važnih čimbenika, kao što je valutno područje, monetarna unija i monetarna politika. Za svaku državu monetarna politika je jedna od najvažnijih čimbenika u samom funkcioniranju. Monetarna politika svake države odražava financijsko poslovanje i njegove ciljeve koje želi postići u budućem razdoblju. Svaka država kreira i provodi svoju monetarnu politiku, a na čelu nje je središnja banka, što je u Republici Hrvatskoj Hrvatska narodna banka, a na čelu tih banaka su guverneri. Svrha ujedinjavanjem europskih zemalja u Europsku uniju imalo je za cilj stvaranjem jake unije koja bi na globalnom tržištu bila jak igrač nasuprot velesila poput SAD-a, Kine i Rusije. Stvaranjem jake monetarne unije bi se takva zajednica lakše pozicionirala na vanjskom tržištu. Shvaćajući tu važnost europski čelnici konstantno pokušavaju provesti reforme monetarne politike kako bi ojačali svoje financijske mogućnosti, kako bi postali konkurentni na vanjskom tržištu prema ostalim velikim globalnim igračima.

Funkcioniranje središnje banke je jako važno, njezin zadatak je provoditi i kreirati monetarnu politiku te držati gospodarstvo sa financijske strane stabilnim i čvrstim. Republika Hrvatska je malo i otvoreno tržište, koje je u većinskom dijelu euroizirano pa bi ulazak u monetarnu uniju i prihvaćanje eura za platežnu valutu bilo bezbolnije od drugih država koje su prethodno ušle. Uvođenjem eura došlo bi do smanjivanja troškova transakcije, smanjivanjem carina i drugih troškova koje smo definirali u radu, s druge strane postoji bojazan od gubitka monetarne suverenosti, no u kreiranju europske monetarne politike sudjeluju svi guverneri država članica. Uvođenje i primjena jedne jedinstvene monetarne politike za sve zemlje članice Europske unije bilo bi od velikog značenja. Jedinstvena monetarna politika ostvarivala bi da sve funkcionira kao u jednoj državi. To bi olakšalo protočnost trgovinske razmjene u svim dijelovima Europske Unije što je to sada malo otežano zemljama izvan monetarne unije. Nadalje, države članice monetarne unije imaju mogućnosti koristiti financijske fondove koji su namijenjeni njima. Pokazatelj uspješnosti ulaska u monetarnu uniju su zemlje koje su nedavno ušle te su se ekonomski uzdigle u nekoliko posljednjih godina. Važnost olakšavanja trgovinske razmjene odrazilo bi se kroz financijski rezultat svake države članice, a samim time Europska unija bi na globalnom tržištu predstavljala savez financijski moćnih država. Europska unija je savez raznolikih država, kako povijesno tako i monetarno, jer su mnoge države imale različite uređene sustave u svojoj prošlosti. Prihvaćanjem i uvođenjem eura u Republiku Hrvatsku došlo bi do smanjenja troškova,

ali i omogućilo usklađivanje cijena sa europskim te lakšu trgovinsku razmjenu. Došlo bi do lakšeg izlaska na vanjsko tržište i pozicioniranje hrvatskih proizvoda i usluga.

LITERATURA

1. Baletić, Z. (2010.) Kriza i antikrizna politika, Kriza i ekonomska politika: politika i ekonomija razvoja Hrvatske, naklada Jesenski i Turk, Zagreb,
2. Belullo A., Šonje V., Vrbanc I. (2000.) Je li srednja Europa optimalno valutno područje?, Istraživanja HNB,
3. Bilas, V. (2010.) Teorija valutnog područja i monetarna politika EU, Zagreb,
4. Brkić, M. i Šabić, A. (2017.) Je li euro optimalna valuta za Hrvatsku: ocjena korištenjem teorije optimalnih valutnih područja, Pregledi HNB-a, br. 36, Hrvatska narodna banka, Zagreb,
5. Bukovšak, M., Čudina, A. i Pavić, N. (2017.): Uvođenje eura u Hrvatskoj: mogući učinci na međunarodnu razmjenu i ulaganja, Pregledi HNB-a, br. 33, Hrvatska narodna banka, Zagreb,
6. Dumičić, M., Ljubaj, I. i Martinis, A. (2017.) Perzistentnost euroizacije u Hrvatskoj, Pregledi HNB-a, br. 37, Hrvatska narodna banka, Zagreb,
7. Faulend i Šošić (2010.) HNB Istraživanja - Zagreb : Hrvatska narodna banka.,
8. Galac, T. (2011.) Središnja banka kao krizni menadžer u Hrvatskoj – analiza hipotetičnih scenarija, Istraživanja HNB-a, br. 34, Hrvatska narodna banka, Zagreb,
9. Kesner-Škreb, M. (2005.) Državni sektor – pojmovnik, Financijska teorija i praksa,
10. Kesner-Škreb, M. (2007.) Proračun Europske unije. Financijska teorija i praksa, 31(2),
11. Kunovac, D. i Pavić, N. (2017.): Može li uvođenje eura u Hrvatskoj smanjiti trošak zaduživanja?, Pregledi HNB-a, br. 35, Hrvatska narodna banka, Zagreb,
12. Pufnik, A. i Kunovac, D. (2012.): Način na koji poduzeća u Hrvatskoj određuju i mijenjaju cijene svojih proizvoda: rezultati ankete poduzeća i usporedba s eurozonom, Istraživanja HNB-a, br. 39, Hrvatska narodna banka, Zagreb,
13. Rohatinski, Ž. (2005.) Monetarna politika, aktualni problemi privrednih kretanja, znanstveni članak,
14. Šimović, H., Čorić, T., Deskar-Škrbić, M. (2014.) Mogućnosti i graničenja fiskalne politike u Hrvatskoj,
15. Šimović, H. (2011.) Fiskalna politika u Europskoj uniji i pakt o stabilnosti i rastu, Znanstveni člana, Sveučilište u Zagrebu,
16. Vidučić, A. (2016.) Analiza utjecaja potencijalnog pristupanja Republike Hrvatske u Europsku monetarnu uniju na poslovanje poduzeća u RH, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Splitu, Split.

17. Žigman, A., Lovrinčević, Ž. (2009.) Monetarna politika ciljanje inflacije i transmisijski mehanizam - iskustva za Hrvatsku, Pregledni članak
18. Ekonomski fakultet u Zagrebu (2017.), Okvir i instrumenti monetarne politike Hrvatske banke prema: HNB, 2017., dostupno na: <http://www.efzg.unizg.hr/userdocsimages/FIN/mnakic/MONETARNA%20POLITIKA%20HRVATSKE%20NARODNE%20BANKE.pdf>
19. Ćorić, T., Mesić, M. (2012.). Tečajni mehanizam ERM 2: iskustvo Estonije. Ekonomska misao i praksa, br. 2, str. 621-638
20. Deskar-Škrbić, M., Kotarac, K., Kunovac, D. (2019.). Treći krug proširenja euro područja: jesu li kandidati spremni? Dohvaćeno iz <https://arhivanalitika.hr/blog/treci-krug-prosirenjaeuro-podrucja-jesu-li-kandidati-spremni/>
21. Benić, D. (n.d.). Monetarna politika: transparentnost središnje banke i ciljana inflacija. Ekonomska misao i praksa, no.1, str. 233-246
22. Arčabić, V. (2018.). Hrvatska na putu u eurozonu: Analiza poslovnih ciklusa. Zbornik radova znanstvenog skupa: Modeli razvoja hrvatskog gospodarstva, Družić, G. i Družić, I., ur.
23. Ivanov, M. (2012.). Izbor strategije i ograničenja monetarne politike u malim i otvorenim gospodarstvima. Zbornik radova znanstvenog skupa: Razvojna strategija malog nacionalnog gospodarstva u globaliziranom svijetu, Družić, G., Družić, I., ur. Zagreb: Ekonomski fakultet Zagreb i Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti
- Ivanov, M. (2017.). Odnos deviznog tečaja i kamatnih stopa u kontekstu uvođenja eura. HUB Analize
24. Vlada Republike Hrvatske (2018.), Strategija uvođenja eura, dostupno na: <https://www.mingo.hr/public/documents/Eurostrategija%20-%20FINAL.pdf>
25. Hrvatska narodna banka (2019.), Istraživanje javnog mjenja o uvđenju Eura, dostupno na: https://www.hnb.hr/documents/20182/2627205/hn08032019_istrazivanje.pdf/a2d5bd19-1ed5-d171-4d38-1af0d287f354?t=1552053541555
26. Ekonomska klinika (2020.), Četiri mita o uvođenju Eura, dostupno na: <https://www.ekonomska-klinika.hr/2020/01/15/euro-cetri-mita-u-koja-vjerujemo/>

27. Europska komisija (2020.), Komisija pozdravlja pristupanje Bugarske i Hrvatske tečajnom mehanizmu II, dostupno na: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/hr/ip_20_1321?fbclid=IwAR3eALhpZkBehwVp9QVcdxCNEW8oMXqPdvLaCXokVSuB1iHsMY2xZXoNKKw
28. V. Šonje (2019.), Euro u Hrvatskoj, za i protiv, dostupno na: <http://www.rifin.com/rifins-news/2362-velimir-onje-geuro-u-hrvatskoj-za-i-protivq>
29. Poslovni.hr (2019.), Ne trebamo srljati s uvođenjem Eura, naša ekonomija to ne može podnijeti, dostupno na: <https://www.poslovni.hr/hrvatska/ne-trebamo-srljati-s-uvoenjem-eura-nasa-ekonomija-to-ne-moze-podnijeti-349281>
30. V. Raos (2019.), Uvođenje eura kao novo bojno polje?, dostupno na: <https://arhivanalitika.hr/blog/uvodenje-eura-kao-novo-bojno-polje/>
31. V. Šonje (2019.), Uvođenje eura: što ako se eurozona raspadne?, dostupno na: <https://arhivanalitika.hr/blog/uvodenje-eura-sto-ako-se-eurozona-raspadne/>